

НІЧОГО НЕ ВАРТИЙ ТВІР, А ЧИ НЕДООЦІНЕНИЙ ШЕДЕВР?

(Нотатка перекладача)

Пасторальну поему *Скарга закоханої*, що її тут уперше подаємо в українському перекладі, віддавна вже багато хто з дослідників не вважає за твір Вільяма Шекспіра. Хоч вона з'явилася друком як додаток до знаменитого торпівського видання *Шекспірових сонетів* у 1609 р., підписаною під її заголовком ім'ям автора уже відомих тоді поем — *Венери та Адоніса* й *Люкреції*, та однак її стиль, побудова сюжету, а також, як висловлювалася переважна кількість критиків, силувани та невдалі образи, безпорадність у римуванні тощо — стали причиною того, що, за підкресленим твердженням тих же критиків, її просто оминали і не згадували у серйозніших оглядах творчої спадщини найбільшого англійського майстра слова. Характеристично, що зігнував її й український автор першого повного перекладу *Шекспірових сонетів* Ігор Костецький, не згадавши в своєму величезному елябораті про дану збірку опублікованої з нею Томасом Торпом пасторалі жодним словом.

Остаточного критичного удару, здавалося, завдав цій поемі Дж. В. Мекейл у 1912 р. (*Essays and Studies by Members of the English Association*, V. III), який у своєму детальному розгляді *Скарги закоханої* успішно переконав читачів, що "невдалі" її строфи не могли вийти з-під пера В. Шекспіра.

Було також і чимало спроб знайти справжнього автора цієї поеми (серед них, між іншим, найчастіше згадувалося ім'я Джорджа Чепмена), але й вони в біжучому столітті стали виглядати зайвими, особливо після того, як Гордон Кросс у 1920 р. дотепно заявив, що ніхто не хоче досліджувати питання, кому належить поема, яку ніхто не має охоти читати.

Але, не зважаючи на таку майже загальну поставу критики, час від часу про *Скаргу закоханої* висловлюються оцінки й відмінного характеру. Наприклад, Джордж Райлендс у журналі *Words and Poetry* (1928) висунув твердження, що стиль "цього мало оціненого елісаветинського шедевр... свідчить про крок уперед у порівнянні до ліричної *Венери та Адоніса* і риторичної *Люкреції*".

У 1924 р. вийшла книга Джона Ф. Форбіса *The Shakespearean Enigma and an Elizabethan Mania*, в якій її автор зробив спробу надати відповідній поемі більшого значення тим, що, як йому здалося, знайшов у ній Шекспірове висловлення осуду алкоголізму (символізованому в творі образом *Закоханої*), від якого Шекспір нібито страждав до такої міри, що це якраз і стало причиною його майже анонімного життя. Оберігаючи репутацію геніяльного драматурга, всі, хто його знав, його найближчі друзі, на думку Форбіса, постіплі намагалися нічого про нього не говорити, не згадувати його навіть у своїм листуванні, щоб погана слава про нього не перейшла разом із його великими творами до майбутніх поколінь. Треба сказати, що ця досить таки курйозна книга все ще користується чималою популярністю. Нью-Йоркська *AMS Press* знову перевидала її в 1970 р. І, як свідчать дані частоти її бібліотечних позичок, нею цікавиться велика кількість читачів.

До найновіших справді захоплюючих *ревеляцій* треба, очевидно, зарахувати книгу Елісавети Біч *Shakespeare and the Tenth Muse*, опубліковану в 1969 р., мабуть, на відзначення 360-річчя з часу публікації

Торпового видання. З подивугідним знанням історичних обставин, лондонського двірського життя та взагалі життя англійської аристократії XVI-XVII ст. авторка цієї спритно написаної монографії з принадливою переконливістю доводить, що *Скарга закоханої* дійсно належить не Шекспірові, а його коханці графині Марії Савтгемптон, матері графа Савтгемптона, довгочасного приятеля й патрона Шекспіра, який присвятив йому дві свої видатні поеми. На думку Єлисавети Біч, графиня Савтгемптон, у третьому заміжжі дружина сера Вільяма Гарві, зобразила в своєму творі саму себе (Закохану) та Вільяма Шекспіра в ролі її спокусника. Така інтерпретація проблеми повинна б мати ще більше значення для подолання численних труднощів у розумінні Шекспірового загадкового сонетного циклу, якого графиня Савтгемптон таким чином була б співавторкою.

Остання концепція, хоч вона нам і подобається, ніякою мірою не вплинула на наш переклад. Застосовуючи поради пані Біч, довелося б значно змінити сюжетні складові частини поеми. В першу чергу треба було б оповідача, який спостерігає описану в поемі сцену, виразно змінити на жіночу особу (або, принаймні, зовсім не вказувати на його стать), оскільки гаданим автором тут мала б бути таки жінка. Другою поважною процедурою була б перебудова трьох строф (29, 30 і 31) у такий спосіб, щоб подану в них частину слів мужчини (себто — Шекспіра) долучити до слів Закоханої, з якими вона нібито мала б звертатися до пастуха.

Необхідними могли б виявитися й різні інші зміни. Але нас у даному разі це не цікавило. Нас цікавили передусім обвинувачення, висловлювані критиками на адресу автора чи авторки у зв'язку, на їх думку, із силуваними і навіть абсурдними образами та словосполученнями, що, мовляв, так рясніють у *Скарзі закоханої*. Власне нас цікавили самі ці образи та словосполучення, в яких слід добачати, хоча б ідучи за Д. Райлендсом, певний крок уперед в порівнянні зі стилем *Венери та Адоніса* й *Люкреції*. Якщо на цих ранніх поемах Шекспіра відбилися в основному ще елементи літературної манери доби Відродження та, сказати б, ренесансного класицизму, то в *Скарзі закоханої* перед нами вже виступає барокко, в усій своїй чистоті, зі своїми дорогоцінними помилками й чарівними ірраціональними 'осягами. Розкошувати в них — у формі безмежно вільного, від них же благословленого експериментування — це одна з незрівнянних утіх перекладача.

О. З.